

Arkivsaksnr. 25/5910

Sak

025/25

Utvalg

Sametingsrådet – plenumsaker

Saksfremlegg

Sametinget gir årlig innspill til reindrifftsavtalen. Innspillet er delt i tre, hvor av første del beskriver den økonomiske og driftsmessige situasjonen i reindriften, den andre delen omfatter en gjennomgang av fjorårets avtale og del tre er Sametingets prioriteringer.

Reindrifftsforhandlingene er en topartsforhandling der Norske reindriftssamers landsforbund (NRL), representerer reindrifftsnaeringen. Sametinget gis i henhold til § 4 i Hovedavtalen for reindriften, anledning til å gi innspill til reindrifftsavtalen før Stortinget behandler den årlige stortingsproposisjonen om reindrifftsavtalen.

Reindrifftsavtalen er, sammen med reindrifftsloven, hovedverktøyet for realiseringen av reindriftpolitiske mål. Sametinget innspillet vedtas av plenum og oversendes Landbruks – og matdepartementet. Sametinget deltar som observatør i statens delegasjon under selve forhandlingene, noe som også innebærer at Sametingets representant følger de interne forhandlingsmøtene på statens side.

Vurdering

Virkemidlene over reindrifftsavtalen er svært viktige for utviklingen av reindrifftsnaeringen og de økonomiske virkemidlene har stor betydning for distriktene, siidaene, siidaandelsledere og familiene i reindriften. Prioriteringene Sametinget ser behov for å løfte frem, er tatt med utgangspunkt i Sametingets melding om reindrift av 2016, tidligere plenumsvedtak og den situasjonen og de utfordringene reindrifftsnaeringen står ovenfor i dag.

Reindrifftsavtalen har de senere årene hatt et forsterket næringsrettet fokus, og dreining av virkemidlene er rettet mot tilrettelegging for de reindrifftsutøverne som har reindrift som hovedvirksomhet. Sametinget har i utgangspunktet vært positive til en utvikling som støtter opp om næringsaspektet, men har påpekt at denne satsningen ikke må gå ut over det kulturelle aspektet ved næringa.

Innledning

Sametinget som samenes folkevalgte organ, har et ansvar for å sikre samfunnsutviklingen i de samiske områdene, også for reindrifftsinteresser og utviklingsmuligheter. Dette bør derfor synliggjøres gjennom økt innflytelse over rammebetingelsene staten tilbyr reindrifftsnaeringen.

Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport omtaler utviklingen av samiske næringer og hvordan fornorskningen har påvirket samiske næringer og leveveier negativt. Fornorskningen har ført til at samiske næringer ikke har hatt de samme utviklingsmulighetene som andre næringer i Norge. Fornorskningen har også ført til at enkeltpersoner i det samiske samfunnet har mistet sin tilknytning til samiske næringer, og dermed en viktig del av sin kultur. Eksempler på dette er samer som har mistet reinmerke og retten til å drive med rein grunnet statlig politikk, reguleringer eller grensestenginger og på grunn av arealtap. Utøvelse av samiske næringer henger tett sammen med bevaring av samisk

språk og kultur. Næringer, eller levesett, er også viktige bærere av tradisjonell kunnskap og tilknytning til tradisjonelle samiske områder.

Sametinget har utformet innsatsområder, mål og strategier for reindriftspolitikken i sin egen melding om reindrift. Det legges derfor opp til at Sametinget i årets innspill til reindrifftsavtalen velger ut noen tema, som Sametinget mener avtalepartene bør rette særlig fokus mot.

Tidligere år har man i tillegg til innspill til selve Reindrifftsavtalen, også adressert reindriftspolitiske saker utenom avtaleforhandlingene. Det vises til Sametingsmeldingen om reindrift når det gjelder saker utenom avtaleforhandlingene.

Sametinget skal konsulteres om avtalen på grunn av avtalens relevans og viktighet for reindriftsnæringen.

Del 1: Den økonomiske og driftsmessige situasjonen i reindriften.

Det drives samisk reindrift på ca. 40 % av Norges landareal og reindriftsområdene strekker seg fra Finnmark i nord til Engerdal i Hedmark i sør. Det drives også samisk reindrift i Trollheimen basert på et særlig rettslig grunnlag. Det er rundt 3 000 personer med om lag 205 000 rein tilknyttet den samiske reindriften, rundt 2 200 personer av dem bare i Finnmark, som er det største reinfylket.

Sum produksjonsbaserte inntekter ble økt fra 228,8 millioner kroner i 2022 til 234,4 millioner kroner i 2023 (+5,6 millioner). Kjøttinntektene økte med 17,7 millioner.

De samlede inntektene i 2022 var 504 millioner kroner, mens de i 2023 var på 484,3 millioner kroner. Det vi si at de samlede inntektene hadde en nedgang på 19,9 millioner kroner fra 2022 til 2023. De samlede inntektene gikk ned hovedsakelig fordi tilskuddene var lavere i 2023 (ingen ekstraordinære utbetalinger som i 2022, store utbetalinger grunnet beitekrise), og fordi binæringsinntekter ikke lenger er inkludert i regnskapet for 2023. Produksjonsbaserte inntekter (særlig kjøttinntekter) økte noe, men dette veide ikke opp for nedgangen i tilskudd og endret regnskapsføring.

For ytterligere detaljer om den økonomiske situasjonen, vises det til Totalregnskapet for reindriftsnæringen.

Regnskapet viser de samlede inntekter, kostnader og resultat for hele reindriftsnæringen i Norge. Regnskapstallene for 2024 kommer i desember 2025, når Totalregnskapet for reindriftsnæringen, Regnskap 2023 og budsjett 2024 er klart.

Del 2: Gjennomgang av Reindrifftsavtalen 2025/2026.

Kravet fra NRL for reindrifftsåret 2025/2026 hadde en økonomisk ramme på 304,8 kroner som var en økning på 79,8 millioner kroner fra forrige avtale. Den endelige reindriffts avtalen har en ramme på 250 millioner kroner, noe som er en økning på 25 millioner kroner fra forrige avtale, noe som utgjør en økning på 11,1 %.

Avtalens hovedprioriteringer er direkte tilskudd, ivaretagelse av reindriftens arealer, rådgivning for reindriften og klimatilpasning og beredskap. Hovedprioriteringene styrker rammevilkårene for de reieneierne som har reindrift som hovedvirksomhet.

Økningen i direktetilskudd var på 14,9 millioner kroner. Det skal bidra til økt produksjon og slaktning av rein, styrking av distriktstilskudd skal legge til rette for at distriktenes beredskapsfond kan fylles på og det ble etablert en ordning for kompensasjon for veibruksavgift på bensin med en ramme på 4,5 millioner kroner. Dette tilskuddet er basert på produksjon, og fastsettes etter intervaller for slakteuttak per siidaandel. Innføring av en kompensasjon for veibruksavgiften innfrir et mangeårig krav fra næringen.

Inneværende avtale styrker rådgivningstjenesten for reindriften, for å arbeide med blant annet arealsaker der det er et økende behov for veiledning. I tillegg styrker avtalen ordningen for konflikthforebyggende tiltak, et viktig virkemiddel for tilrettelegging av sameksistens mellom reindrift og jordbruk.

Rådgivning og veiledning i reindriften skal bidra til kompetanse -og kapasitetsbygging for reinbeitedistriktene.

Avtalepartene har lagt vekt på å prioritere å bygge opp det sentrale beredskapsfondet for å kunne møte fremtidige beitekriser.

Sametingets innspill til reindrifftsavtalen 2025/2026 ble sammenfattet til 5 hovedprioriteringer med 23 underpunkter. I den inngåtte reindrifftsavtalen ble 6 av Sametingets 23 underpunkter imøtekommet. 9 punkter ble delvis imøtekommet og 8 punkter ble ikke imøtekommet. De punktene i Sametingets innspill som ble imøtekommet er knyttet til viktige deler av reindrifftsavtalen. Her kan vi nevne at en større ramme til krisberedskapsfondet er svært

viktig, særlig tatt i betraktning at næringen rammes oftere av beitekriser og at disse kommer hyppigere grunnet klimaendringer. Av andre virkemidler kan det nevnes at kostnadssenkende og direkte tilskuddene for næringen økes.

Tabell 1: Oversikt over Reindriftsavtalens rammer og prioriteringer de siste 6 årene

Avtaleperiode	Ramme	Avtalens hovedprioriteringer
2025/2026	250 millioner	Direkte tilskudd, ivaretagelse av reindriftens arealer, rådgivning for reindriften og klimatilpasning og beredskap.
2024/2025	225 millioner	Direkte tilskudd, ivaretagelse av reindriftens arealer, klimatilpasning, og beredskap. Hovedprioriteringene styrker rammevilkårene for de reineierne som har reindrift som hovedvirksomhet.
2023/2024	200 millioner	Direkte tilskudd, produksjonspremie, kalveslaktetilskudd, distriktstilskudd, driftstilskudd til kvinner med egen siidaandel, ivaretagelse av reindriftens arealer, klimatilpasning og beredskap, samt tilleggsnæringer og beredskapsfondet.
2022/2023	180 millioner	Direkte tilskudd, ivaretagelse av reindriftens arealer, klimatilpasning og beredskap, rekruttering og infrastruktur.
2021/2022	164,5 millioner	Ivaretagelse av reindriftens arealer, kriseberedskap, tiltak for tilrettelegging av norske reindriftsutøvere som ikke kan bruke sine beiteområder i Sverige. Styrking av direkte tilskuddene og de frie midlene i Reindriftenes utviklingsfond.
2020/2021	149,5 millioner	Styrke kriseberedskapsfondet, konfliktforebyggende tiltak, utviklingsprogrammet for landbruks- og reindriftsbasert vekst og verdiskaping, fagbrevordning og lærlingeplasser, Markedsutvalgets arbeid, reintransport og pramming, lærings- og omsorgsbaserte tjenester.

Det vises til kravet til staten fra NRL og i Reindriftsavtalen 2025/2026, for ytterligere detaljer i gjeldende avtale.

Sametingsrådets innstilling

Sametinget mener at Reindriftsavtalen 2026/2027 må prioritere følgende:

- Klima, beredskap og innovasjon
- Sikring av reindriftens arealgrunnlag
- Kompetanseheving og rådgivning
- Direkte tilskudd

Klima, beredskap og innovasjon

Reindriften har lange tradisjoner i det arktiske området, både som livsform og næring, basert på helårs utnyttelse av utmarksbeite. Næringen har gjennom tidene vist stor evne til tilpasning, og har utviklet robuste strategier for å håndtere naturens uforutsigbarhet. Denne usikkerheten er en del av hverdagen for reindriftsutøvere, og håndteres gjennom inngående kunnskap om reinens adferd og landskapets dynamikk – en kunnskap som er nedarvet gjennom generasjoner.

Reindriften er trolig den landbaserte næringen som vil bli mest direkte påvirket av fremtidige klimaendringer. Det tradisjonelle driftsmønsteret, som historisk har tilpasset seg klimatiske forhold, står overfor nye utfordringer. Økt forekomst av både kjente og nye parasitter og sykdommer er blant de forventede konsekvensene (Sametingsmelding om reindrift, 2016).

Forskning viser at klimaendringene skjer raskere i nordområdene, noe som innebærer at naturbaserte næringer som reindrift, må omstille seg i et tempo som overgår tidligere tilpasninger. Endringer i vær og klima skaper krevende forhold for reinen og medfører betydelig merarbeid for utøverne. Dette gir store driftsmessige utfordringer for reindriften, og det er forventet at disse vil forsterkes i årene som kommer med hyppigere beitekriser og perioder med utilgjengelige beiter. Den økte arbeidsbelastningen, ofte kombinert med andre utfordringer, fører til høyere risiko for ulykker.

Sametinget ber om at Reindriftsavtalen 2026 /2027 retter fokuset mot klimatiltak og den beredskapen som er nødvendig for at reindriftsnæringen skal være rustet til å møte disse utfordringene. For å møte klimautfordringene anser vi det som nødvendig at det også satses på ny teknologi og utvikling, på innovative løsninger som kan styrke næringens evne til å håndtere naturens svingninger. Den samlede belastningen som klimaendringene fører med seg, gjør at Sametinget ber avtalepartene om å sette av midler til forskning på klimaendringenes påvirkning på reindriftsnæringen.

For å gi næringen en større forutsigbarhet, mener Sametinget at kriseberedskapsfondet må styrkes ytterligere for å være bedre rustet i møte med de hyppige værforandringene og beitekrisene i årene som kommer.

I Mánočalbmi-erklæringen fastslår sametingsrådet at samiske samfunn skal inngå som en integrert del av totalberedskapen. Totalforsvar og sivil-militært samarbeid skal utvikles med utgangspunkt i lokale forhold og ressurser. Beredskapslagre skal også lokaliseres i samiske områder for å sikre likeverdig beredskap. Sametinget vil derfor minne avtalepartene på den viktige rollen som reindriftsnæringen har i forhold til matsikkerhet og beredskap. Reindriften er mindre sårbar for internasjonale handels forstyrrelser, transportproblemer eller svikt i industrielle matproduksjons systemer. Ved eventuelle store kriser der tilgang til mat og annen proviant begrenses eller stoppes, vil reindriften være et naturlig sted å henvende seg for næringsrik mat til befolkningen, fordi reindriften ikke er avhengig av globale forsyningskjeder. I krisesituasjoner kan reinkjøtt være en viktig og stabil kilde til protein og fett for befolkningen, spesielt i områder med begrenset jordbruk. Derfor vil Sametinget minne avtalepartene om at kunnskap om lokal matproduksjon og urfolks matsystemer er viktig i beredskapssammenheng. FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) etablerte i 2022 Koalisjonen for urfolks matsystemer og Sametinget deltar i dette arbeidet.

Sametinget har over flere år satset på samisk mat og lokalmat. Arbeidet med urfolks matsystemer er viktig fordi det handler om matkultur, matsikkerhet, helse, rettigheter og urfolks tilknytning til arealer og naturressurser. I den sammenheng er det også viktig at næringsmiddelindustrien i større grad må åpne for bruk av tradisjonelle biprodukter som blod - og innmat. Verdiskapningen i primærnæringene skal styrkes med mer videreforedling, matproduksjon og satsing på lokalmat.

Ifølge Forstudierapport- Urfolks matsystemer i Sápmi (Sametinget 2024), er noen samiske matsystemer mer sårbare enn andre, og noen har større innvirkning på samisk liv og kultur enn andre. Felles for alle er at de er nært knyttet til naturen, og at de er en viktig del av den samiske kulturen og den samiske måten å leve på. Sametinget har i samarbeid med Visjona AS gjennomført en forstudie for å få bedre kunnskap om urfolks matsystemer. Arbeidet har resultert i en oversikt som viser litteratur og prosjekter som omhandler og relateres til samiske- og andre matsystemer i Arktis. Videre har prosjektet kartlagt samiske matsystemer, og i dette arbeidet er det innhentet innspill fra ulike miljøer. Prosjektet har valgt ut 4 matsystemer som ansees som viktige å satse på framover og ett av de satsingsområdene er reindrift.

Sametinget vil også foreslå å rette oppmerksomheten mot tiltak som fremmer psykisk helse i reindriften, for å styrke det psykososiale arbeidsmiljøet. Dette er viktig på grunn av de menneskelige belastningene reindriftsutøverne opplever som følge av de samlede utfordringene i næringen.

Sikring av reindriften arealgrunnlag

Arealer er en grunnleggende forutsetning for videreføring av den tradisjonelle reindriften. En av næringens største utfordringer er å sikre et tilstrekkelig og sammenhengende arealgrunnlag. Det økende arealpresset gjennom både

fysiske inngrep og økt ferdsel, representerer den største trusselen mot reindriftens langsiktige bærekraft. Inngrepene varierer i karakter og omfatter blant annet utbygging av infrastruktur som veier, kraftlinjer, boligområder, fritidsboliger og vindkraftanlegg. Slike tiltak medfører ikke bare direkte tap av beitearealer, men også indirekte konsekvenser, eksempelvis når rein unngår områder som følge av visuelle eller lydmessige forstyrrelser fra vindturbiner eller kraftlinjer.

Et særlig utfordrende aspekt er knyttet til utbygging av fritidsboliger, som i dagens samfunn ofte medfører betydelige arealtap. Dette skyldes krav om tilrettelegging for moderne fasiliteter som vei, energi tilgang, vann og avløp. I tillegg er det vanskelig å måle effekten av økt menneskelig aktivitet som følger slike utbygginger, men lettere tilgang til tidligere utilgjengelige naturområder fører til økt ferdsel i reindriftsområdene.

Samfunnsutviklingen, preget av befolkningsvekst, økt mobilitet og intensivering av friluftaktiviteter, utfordrer reindriften i stadig større grad. Det uforstyrrede beitearealet har gradvis blitt redusert. For å sikre reindriftens arealgrunnlag kreves en felles virkelighetsforståelse og konstruktiv samhandling mellom relevante aktører. Dette forutsetter høy kompetanse om reindriftens kompleksitet, endringsprosesser og årsakssammenhenger. Sametinget understreker betydningen av at statlige myndigheter, fylkeskommuner og kommuner tilrettelegger for planprosesser som ivaretar Norges folkerettslige forpliktelser til å beskytte reindriftsarealene (Sametingsmelding om reindrift, 2016).

Innenfor rammen av nordområdepolitikken er det varslet en styrket satsing på natur- og energiresurser. I denne sammenheng er det avgjørende at reindriftens arealbehov blir ivaretatt. Reindriftens eksistensgrunnlag og arealbruk blir ofte stilt opp mot store samfunnsøkonomiske interesser og storsamfunnets prioriteringer (Sametingsmelding om reindrift, 2016).

Reindriftsnæringen har over tid vært utsatt for omfattende arealinngrep, og flere distrikter rapporterer at tålegrensen er overskredet. I enkelte områder er presset så betydelig at det truer selve grunnlaget for samisk reindrift. Når arealinngrep ses i sammenheng med klimaendringer og rovdyrproblematikk, fremstår utfordringene for fremtidens reindrift som særlig alvorlige. Arealinngrepene påvirker ikke bare den praktiske driften, produksjonen og inntektsgrunnlaget, men medfører også psykiske belastninger for reindriftsutøverne. Videre kan de ha negative konsekvenser for samisk språk og kultur, ettersom reindriften utgjør en sentral arena for kulturutøvelse og språkbruk. Arealinngrepene og tiltakene hver for seg og i sum, har en fornorskende effekt, noe som også er tatt opp i Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport.

For å sikre reindriftens arealbruk kreves forbedrede planprosesser. Fremtidige vindkraftutbygginger i reindriftsområder må utformes med hensyn til næringens behov, for å forhindre nye brudd på menneskerettighetene. I lys av dette ønsker Sametinget å peke til Melkøya-saken, som ikke bare har lokale konsekvenser, men også systemiske følger for arealpolitikken i hele regionen. Det er derfor viktig at slike vedtak behandles med helhetlig konsekvensutredning og i tett dialog med samiske interesser.

Sametinget viser derfor til regjeringens Tiltakspakke for reindrift og energi (desember 2023), hvor noen av tiltakene er:

- Se hvordan man kan styrke reinbeitedistriktenes mulighet til å følge opp arealsaker
- Se om det kan være statlige områder som tidligere har vært reinbeitearealer, og som ikke lenger er i bruk til det formålet det er avsatt til, kan tilbakeføres som reinbeite.

I tillegg varslet regjeringen at den tar sikte på at et beløp tilsvarende 0,2 øre/kWh av vindkraftproduksjonen avsettes til lokale formål som natur, reindrift og eventuelt andre formål som er direkte berørt av arealbruken. Den videre oppfølgingen av ordningen skal ta utgangspunkt i at reindriften som berøres direkte av konkrete vindkraftprosjekter, skal sikres en del av verdiskapningen som prosjektene genererer (Regjeringens Tiltakspakke for reindrift og energi, desember 2023).

Kompetanseheving og rådgivning

Et godt kunnskapsgrunnlag er av avgjørende betydning for å sikre gode beslutningsprosesser.

Reindriftsnæringen må også ha tilstrekkelig med kapasitet og kompetanse for å ha en reell mulighet til å delta i planprosesser og andre prosesser som berører næringen. Ofte er det slik at reindriftsnæringen mangler både menneskelige- og økonomiske ressurser i møte med store og krevende inngrepssaker. En sterk bevissthet og kunnskap om tradisjonell kunnskap legger til rette for medvirkning og involvering i ressursforvaltningen. For reindriftsnæringen er det mange utfordrende forandringer i forvaltningen og mange store og omfattende arealinngrepssaker på gang over flere områder. I de senere årene har det vært stadig nye inngrep i beiteområdene, politiske svingninger og stadige endringer i rammebetingelser, som blir en ny usikkerhetsfaktor som reindriftsnæringen i stor grad ikke er gitt mulighet til å påvirke. Dette gjør reindriftsnæringen mindre robust enn tidligere (Sametingsmelding om reindrift, 2016).

Det er avgjørende at reindriftsnæringen får den veiledningen og de ressursene de trenger i møte med de store endringene i forvaltningen med komplekse saker, mange dokumenter, mye møtevirsomhet og ofte langvarige rettssaker. Sametinget ser og anerkjenner behovet for organer som jobber opp mot reinbeitedistriktene og næringen med både omfattende bistand og lavterskel rådgivning, og ber partene å finansiere Protect Sápmi over reindrifftsavtalen. Protect Sápmi gjør et viktig arbeid med å bistå reinbeitedistrikter i arealinngrepssaker. Sametinget tildeler stiftelsen årlige midler, men stiftelsen er ikke sikret årlig tilskudd. Sametinget ber om at det avsettes kr. 2,5 mill. til Protect Sápmi, slik at stiftelsen kan bygge opp en varig kompetanse og for å kunne bistå reinbeitedistriktene på best mulig måte.

I løpet av de siste par årene er det etablert flere rådgivningstjenester for reindriften, blant annet HMS- tjeneste, arealrådgivning og helsetjeneste for rein. Det er i tillegg blitt satset på NRLs rådgivningstjeneste i arealsaker og organisasjonstilskuddet til NRL har økt, noe som gir rom for kompetansebygging og veiledning. Sametinget har også støttet Ovddos sitt ressurs – og rådgivningssenter, Nannet, for reindriftsnæringen i etableringsfasen. Prosjektet skulle etter planen vært etablert som en fast virksomhet i januar 2024, men dette har ikke vært mulig grunnet manglende fast finansiering. Ovddos AS har besluttet å videreføre Nannet som prosjekt i 2025 for å legge til rette for fast finansiering innen utgangen av året.

Sametinget ber derfor om økt støtte til veiledning og kompetanseheving for reindriftsnæringen, slik at næringen er godt rustet i møte med aktører i store og tunge rettighets saker. Kompetanseheving i reindriftsnæringen må favne bredt, og inkludere både faglig utvikling, rådgivning og praktisk støtte knyttet til næringsutøvelse. Et område som i liten grad har vært løftet frem, men som har stor betydning for næringens tilgang til offentlige ressurser, er søkerkompetansen til den enkelte reindrifftsutøver.

Sametinget ber også om at avtalepartene setter av midler til reinbeitedistriktene til opplæring i og om konsultasjoner.

Sametinget ber om at avtalepartene retter fokus på hvordan styrke søkerkompetansen i reindriftsnæringen. Mange i næringen opplever utfordringer med å utforme gode og utfyllende søknader i regi av egen bedrift og bedriftsutvikling. Både når det gjelder innhold, mål, struktur og forståelse av hva som vektlegges i offentlige støtteordninger. Det er derfor behov for målrettet kompetanseheving knyttet til søknadsskriving, herunder hvordan man tydelig formidler behov, målsettinger og relevans i søknader om tilskudd og andre støtteordninger for reindriftsnæringen.

Direkte tilskudd

Reindriften er en naturbasert næring som preges av store sesongvariasjoner og uforutsigbare forhold, som klimaendringer, rovviltpress og arealinngrep. I møte med slike utfordringer gir direkte tilskudd nødvendig økonomisk stabilitet og forutsigbarhet, og legger til rette for langsiktig planlegging og investeringer i driften. Direkte tilskudd er et avgjørende virkemiddel for å sikre reindriftsnæringens økonomiske bærekraft og videre utvikling. Samtidig fungerer direkte tilskudd som en viktig kompensasjon for samfunns påførte kostnader. Reindriften rammes ofte av eksterne inngrep som utbygging av infrastruktur, vindkraftanlegg og annen arealbruk, som reduserer tilgjengelige beiteområder og påvirker reindriften driftsgrunnlag. Økte direkte tilskudd bidrar til å opprettholde næringen i områder med høyt arealpress og sikrer at reindrifftsutøvere ikke bærer hele byrden alene.

Reindriften har også en særlig viktig rolle i ivaretagelsen av samisk kultur, språk og tradisjon. Direkte tilskudd er et virkemiddel for å sikre at denne tradisjonsbærende næringen kan videreføres til kommende generasjoner, og at unge reindriftsutøvere har reelle muligheter til å etablere seg og drive innenfor egen næring. Dette er viktig for rekrutteringen til yrket og avgjørende for å opprettholde levende samiske lokalsamfunn og kulturmiljøer. I tillegg bidrar direkte tilskudd til å redusere den administrative byrden for næringsutøverne. Mange har begrenset søkerkompetanse, og søknadsprosesser kan være tidkrevende og kompliserte. Direkte tilskudd gir raskere og enklere tilgang til nødvendige midler, og frigjør tid og ressurser til praktisk drift for næringen.

I reindriftspolitisk sammenheng har det over tid vært fokus på likestilling og kvinnerettete tiltak. Kvinner har en viktig rolle som kulturbærere, de tillegges ansvar i forhold til å videreføre kulturen til neste generasjon og bevare kulturelementene i reindriften. Det må fortsatt arbeides planmessig med likestillingsutfordringer og det er viktig at reindriftskvinner er synlige i tillitsverv og arenaer der beslutninger om reindriften tas. Sametinget vil minne om at reindriften er en viktig bidragsyter til lokal verdiskaping og bosetting i distriktene. Økte direkte tilskudd styrker den lokale økonomien, bidrar til sysselsetting og sikrer at verdiskapingen forblir i lokalsamfunnene. For å møte dagens og fremtidens utfordringer i reindriftnæringen, er det derfor avgjørende at kommende reindriftsavtale prioriterer en styrking av de direkte tilskuddene til næringen.

Sammendrag av Sametingets prioriteringer

Sametinget har utarbeidet klare prioriteringer for Reindriftsavtalen 2026/2027, med mål om å styrke reindriftnæringens bærekraft, kulturgrunnlag og framtidige utviklingsmuligheter. Reindriften står overfor omfattende utfordringer knyttet til klimaendringer, arealpress, rettighetsspørsmål og økonomisk usikkerhet. Sametinget understreker behovet for målrettede tiltak og virkemidler som kan trygge reindriftens framtid, ivareta samisk kultur og språk, og gi reindriftsutøvere nødvendig støtte og forutsigbarhet. Nedenfor følger et sammendrag av de viktigste prioriteringsområdene.

Klima, beredskap og innovasjon

Reindriften står overfor store utfordringer som følge av klimaendringer, med økt risiko for beitekriser, sykdommer og ulykker. Sametinget understreker behovet for klimatilpassing, styrket beredskap og satsing på ny teknologi og forskning for å ruste næringen. Reindriften spiller også en viktig rolle i matsikkerhet og beredskap, spesielt i krisesituasjoner. Sametinget fremhever betydningen av urfolks matsystemer og foreslår tiltak for å styrke psykisk helse og det psykososiale arbeidsmiljøet i næringen.

Sikring av reindriftens arealgrunnlag

Reindriftens framtid er avhengig av tilgang til tilstrekkelige og sammenhengende arealer, men økende arealpress fra utbygging, ferdsel og samfunnsutvikling truer næringens bærekraft. Sametinget etterlyser bedre planprosesser, økt kompetanse og forståelse for reindriftens behov i arealpolitikken. Arealinngrep har ikke bare praktiske og økonomiske konsekvenser, men også psykiske og kulturelle, og kan bidra til fornorsking. Sametinget viser til regjeringens tiltakspakke og ber om oppfølging av disse, som styrking av reinbeitedistriktene, tilbakeføring av tidligere reinbeiteområder og deling av verdiskaping fra vindkraftprosjekter.

Kompetanseheving og rådgivning

Reindriftnæringen trenger styrket kompetanse og kapasitet for å kunne delta aktivt i planprosesser og håndtere komplekse arealinngreppssaker. Sametinget etterlyser økt støtte til rådgivningstjenester, inkludert finansiering av Protect Sápmi, og opplæring i konsultasjoner. Det er behov for bred kompetanseheving som omfatter faglig utvikling,

praktisk støtte og særlig styrking av ferdigheter knyttet til søknadsprosesser, ettersom mange utøvere opplever utfordringer med dette. Økt veiledning og bedre tilgang på ressurser er avgjørende for å gjøre næringen mer robust og i stand til å møte framtidige utfordringer.

Direkte tilskudd

Reindriften er en naturbasert næring som påvirkes sterkt av klimaendringer, rovvilt og arealinngrep. Direkte tilskudd gir nødvendig økonomisk stabilitet, muliggjør langsiktig planlegging og kompenserer for samfunns påførte kostnader. Direkte tilskudd er også viktige for å sikre videreføring av samisk kultur og tradisjon, støtte unge utøvere, redusere administrativ byrde og opprettholde rekruttering og et levende samiske lokalsamfunn og kulturmiljøer. Sametinget understreker at økte direkte tilskudd styrker lokal verdiskaping og bosetting, og ber partene om å prioritere dette virkemiddelet i den kommende reindriftsavtalen.

Sametingsrådet – plenumsaker - 025/25

Sametingsrådets innstilling

Sametinget mener at Reindriftsavtalen 2026/2027 må prioritere følgende:

- Klima, beredskap og innovasjon
- Sikring av reindriften's arealgrunnlag
- Kompetanseheving og rådgivning
- Direkte tilskudd

Klima, beredskap og innovasjon

Reindriften har lange tradisjoner i det arktiske området, både som livsform og næring, basert på helårs utnyttelse av utmarksbeite. Næringen har gjennom tidene vist stor evne til tilpasning, og har utviklet robuste strategier for å håndtere naturens uforutsigbarhet. Denne usikkerheten er en del av hverdagen for reindriftsutøvere, og håndteres gjennom inngående kunnskap om reinens adferd og landskapets dynamikk – en kunnskap som er nedarvet gjennom generasjoner.

Reindriften er trolig den landbaserte næringen som vil bli mest direkte påvirket av fremtidige klimaendringer. Det tradisjonelle driftsmønsteret, som historisk har tilpasset seg klimatiske forhold, står overfor nye utfordringer. Økt forekomst av både kjente og nye parasitter og sykdommer er blant de forventede konsekvensene (Sametingsmelding om reindrift, 2016).

Forskning viser at klimaendringene skjer raskere i nordområdene, noe som innebærer at naturbaserte næringer som reindrift, må omstille seg i et tempo som overgår tidligere tilpasninger. Endringer i vær og klima skaper krevende forhold for reinen og medfører betydelig merarbeid for utøverne. Dette gir store driftsmessige utfordringer for reindriften, og det er forventet at disse vil forsterkes i årene som kommer med hyppigere beitekriser og perioder med utilgjengelige beiter. Den økte arbeidsbelastningen, ofte kombinert med andre utfordringer, fører til høyere risiko for ulykker.

Sametinget ber om at Reindriftsavtalen 2026 /2027 retter fokuset mot klimatiltak og den beredskapen som er nødvendig for at reindriftnæringen skal være rustet til å møte disse utfordringene. For å møte klimautfordringene

anser vi det som nødvendig at det også satses på ny teknologi og utvikling, på innovative løsninger som kan styrke næringens evne til å håndtere naturens svingninger. Den samlede belastningen som klimaendringene fører med seg, gjør at Sametinget ber avtalepartene om å sette av midler til forskning på klimaendringenes påvirkning på reindriftsnæringen.

For å gi næringen en større forutsigbarhet, mener Sametinget at kriseberedskapsfondet må styrkes ytterligere for å være bedre rustet i møte med de hyppige værforandringene og beitekrisene i årene som kommer.

I Mánočalbmi-erklæringen fastslår sametingsrådet at samiske samfunn skal inngå som en integrert del av totalberedskapen. Totalforsvar og sivil-militært samarbeid skal utvikles med utgangspunkt i lokale forhold og ressurser. Beredskapslagene skal også lokaliseres i samiske områder for å sikre likeverdig beredskap. Sametinget vil derfor minne avtalepartene på den viktige rollen som reindriftsnæringen har i forhold til matsikkerhet og beredskap. Reindriften er mindre sårbar for internasjonale handels forstyrrelser, transportproblemer eller svikt i industrielle matproduksjons systemer. Ved eventuelle store kriser der tilgang til mat og annen proviant begrenses eller stoppes, vil reindriften være et naturlig sted å henvende seg for næringsrik mat til befolkningen, fordi reindriften ikke er avhengig av globale forsyningskjeder. I krisesituasjoner kan reinkjøtt være en viktig og stabil kilde til protein og fett for befolkningen, spesielt i områder med begrenset jordbruk. Derfor vil Sametinget minne avtalepartene om at kunnskap om lokal matproduksjon og urfolks matsystemer er viktig i beredskapssammenheng. FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) etablerte i 2022 Koalisjonen for urfolks matsystemer og Sametinget deltar i dette arbeidet.

Sametinget har over flere år satset på samisk mat og lokalmat. Arbeidet med urfolks matsystemer er viktig fordi det handler om matkultur, matsikkerhet, helse, rettigheter og urfolks tilknytning til arealer og naturressurser. I den sammenheng er det også viktig at næringsmiddelindustrien i større grad må åpne for bruk av tradisjonelle biprodukter som blod - og innmat. Verdiskapningen i primærnæringene skal styrkes med mer videreforedling, matproduksjon og satsing på lokalmat.

Ifølge Forstudierapport- Urfolks matsystemer i Sápmi (Sametinget 2024), er noen samiske matsystemer mer sårbare enn andre, og noen har større innvirkning på samisk liv og kultur enn andre. Felles for alle er at de er nært knyttet til naturen, og at de er en viktig del av den samiske kulturen og den samiske måten å leve på. Sametinget har i samarbeid med Visjona AS gjennomført en forstudie for å få bedre kunnskap om urfolks matsystemer. Arbeidet har resultert i en oversikt som viser litteratur og prosjekter som omhandler og relateres til samiske- og andre matsystemer i Arktis. Videre har prosjektet kartlagt samiske matsystemer, og i dette arbeidet er det innhentet innspill fra ulike miljøer. Prosjektet har valgt ut 4 matsystemer som ansees som viktige å satse på framover og ett av de satsingsområdene er reindrift.

Sametinget vil også foreslå å rette oppmerksomheten mot tiltak som fremmer psykisk helse i reindriften, for å styrke det psykososiale arbeidsmiljøet. Dette er viktig på grunn av de menneskelige belastningene reindriftsutøverne opplever som følge av de samlede utfordringene i næringen.

Sikring av reindriftens arealgrunnlag

Arealer er en grunnleggende forutsetning for videreføring av den tradisjonelle reindriften. En av næringens største utfordringer er å sikre et tilstrekkelig og sammenhengende arealgrunnlag. Det økende arealpresset gjennom både fysiske inngrep og økt ferdsel, representerer den største trusselen mot reindriftens langsiktige bærekraft. Inngrepene varierer i karakter og omfatter blant annet utbygging av infrastruktur som veier, kraftlinjer, boligområder, fritidsboliger og vindkraftanlegg. Slike tiltak medfører ikke bare direkte tap av beitearealer, men også indirekte konsekvenser, eksempelvis når rein unngår områder som følge av visuelle eller lydmessige forstyrrelser fra vindturbiner eller kraftlinjer.

Et særlig utfordrende aspekt er knyttet til utbygging av fritidsboliger, som i dagens samfunn ofte medfører betydelige arealtap. Dette skyldes krav om tilrettelegging for moderne fasiliteter som vei, energi tilgang, vann og avløp. I tillegg

er det vanskelig å måle effekten av økt menneskelig aktivitet som følger slike utbygginger, men lettere tilgang til tidligere utilgjengelige naturområder fører til økt ferdsel i reindriftsområdene.

Samfunnsutviklingen, preget av befolkningsvekst, økt mobilitet og intensivering av friluftaktiviteter, utfordrer reindriften i stadig større grad. Det uforstyrrede beitearealet har gradvis blitt redusert. For å sikre reindriftens arealgrunnlag kreves en felles virkelighetsforståelse og konstruktiv samhandling mellom relevante aktører. Dette forutsetter høy kompetanse om reindriftens kompleksitet, endringsprosesser og årsakssammenhenger. Sametinget understreker betydningen av at statlige myndigheter, fylkeskommuner og kommuner tilrettelegger for planprosesser som ivaretar Norges folkerettslige forpliktelser til å beskytte reindriftsarealene (Sametingsmelding om reindrift, 2016).

Innenfor rammen av nordområdepolitikken er det varslet en styrket satsing på natur- og energiresurser. I denne sammenheng er det avgjørende at reindriftens arealbehov blir ivare tatt. Reindriftens eksistensgrunnlag og arealbruk blir ofte stilt opp mot store samfunnsøkonomiske interesser og storsamfunnets prioriteringer (Sametingsmelding om reindrift, 2016).

Reindriftsnæringen har over tid vært utsatt for omfattende arealinngrep, og flere distrikter rapporterer at tålegrensen er overskredet. I enkelte områder er presset så betydelig at det truer selve grunnlaget for samisk reindrift. Når arealinngrep ses i sammenheng med klimaendringer og rovdyrproblematikk, fremstår utfordringene for fremtidens reindrift som særlig alvorlige. Arealinngrepene påvirker ikke bare den praktiske driften, produksjonen og inntektsgrunnlaget, men medfører også psykiske belastninger for reindriftsutøverne. Videre kan de ha negative konsekvenser for samisk språk og kultur, ettersom reindriften utgjør en sentral arena for kulturutøvelse og språkbruk. Arealinngrepene og tiltakene hver for seg og i sum, har en fornorskende effekt, noe som også er tatt opp i Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport.

For å sikre reindriftens arealbruk kreves forbedrede planprosesser. Fremtidige vindkraftutbygginger i reindriftsområder må utformes med hensyn til næringens behov, for å forhindre nye brudd på menneskerettighetene. I lys av dette ønsker Sametinget å peke til Melkøya-saken, som ikke bare har lokale konsekvenser, men også systemiske følger for arealpolitikken i hele regionen. Det er derfor viktig at slike vedtak behandles med helhetlig konsekvensutredning og i tett dialog med samiske interesser.

Sametinget viser derfor til regjeringens Tiltakspakke for reindrift og energi (desember 2023), hvor noen av tiltakene er:

- Se hvordan man kan styrke reinbeitedistriktene mulighet til å følge opp arealsaker
- Se om det kan være statlige områder som tidligere har vært reinbeitearealer, og som ikke lenger er i bruk til det formålet det er avsatt til, kan tilbakeføres som reinbeite.

I tillegg varslet regjeringen at den tar sikte på at et beløp tilsvarende 0,2 øre/kWh av vindkraftproduksjonen avsettes til lokale formål som natur, reindrift og eventuelt andre formål som er direkte berørt av arealbruken. Den videre oppfølgingen av ordningen skal ta utgangspunkt i at reindriften som berøres direkte av konkrete vindkraftprosjekter, skal sikres en del av verdiskapningen som prosjektene genererer (Regjeringens Tiltakspakke for reindrift og energi, desember 2023).

Kompetanseheving og rådgivning

Et godt kunnskapsgrunnlag er av avgjørende betydning for å sikre gode beslutningsprosesser.

Reindriftsnæringen må også ha tilstrekkelig med kapasitet og kompetanse for å ha en reell mulighet til å delta i planprosesser og andre prosesser som berører næringen. Ofte er det slik at reindriftsnæringen mangler både menneskelige- og økonomiske ressurser i møte med store og krevende inngrepssaker. En sterk bevissthet og kunnskap om tradisjonell kunnskap legger til rette for medvirkning og involvering i ressursforvaltningen. For reindriftsnæringen er det mange utfordrende forandringer i forvaltningen og mange store og omfattende

arealinngrepssaker på gang over flere områder. I de senere årene har det vært stadig nye inngrep i beiteområdene, politiske svingninger og stadige endringer i rammebetingelser, som blir en ny usikkerhetsfaktor som reindriftsnæringen i stor grad ikke er gitt mulighet til å påvirke. Dette gjør reindriftsnæringen mindre robust enn tidligere (Sametingsmelding om reindrift, 2016).

Det er avgjørende at reindriftsnæringen får den veiledningen og de ressursene de trenger i møte med de store endringene i forvaltningen med komplekse saker, mange dokumenter, mye møtevirkosomhet og ofte langvarige rettssaker. Sametinget ser og anerkjenner behovet for organer som jobber opp mot reinbeitedistriktene og næringen med både omfattende bistand og lavterskel rådgivning, og ber partene å finansiere Protect Sápmi over reindriftsavtalen. Protect Sápmi gjør et viktig arbeid med å bistå reinbeitedistrikter i arealinngrepssaker. Sametinget tildeler stiftelsen årlige midler, men stiftelsen er ikke sikret årlig tilskudd. Sametinget ber om at det avsettes kr. 2,5 mill. til Protect Sápmi, slik at stiftelsen kan bygge opp en varig kompetanse og for å kunne bistå reinbeitedistriktene på best mulig måte.

I løpet av de siste par årene er det etablert flere rådgivningstjenester for reindriften, blant annet HMS- tjeneste, arealrådgivning og helsetjeneste for rein. Det er i tillegg blitt satset på NRLs rådgivningstjeneste i arealsaker og organisasjonstilskuddet til NRL har økt, noe som gir rom for kompetansebygging og veiledning. Sametinget har også støttet Ovddos sitt ressurs – og rådgivningssenter, Nannet, for reindriftsnæringen i etableringsfasen. Prosjektet skulle etter planen vært etablert som en fast virksomhet i januar 2024, men dette har ikke vært mulig grunnet manglende fast finansiering. Ovddos AS har besluttet å videreføre Nannet som prosjekt i 2025 for å legge til rette for fast finansiering innen utgangen av året.

Sametinget ber derfor om økt støtte til veiledning og kompetanseheving for reindriftsnæringen, slik at næringen er godt rustet i møte med aktører i store og tunge rettighets saker. Kompetanseheving i reindriftsnæringen må favne bredt, og inkludere både faglig utvikling, rådgivning og praktisk støtte knyttet til næringsutøvelse. Et område som i liten grad har vært løftet frem, men som har stor betydning for næringens tilgang til offentlige ressurser, er søkerkompetansen til den enkelte reindriftsutøver.

Sametinget ber også om at avtalepartene setter av midler til reinbeitedistriktene til opplæring i og om konsultasjoner.

Sametinget ber om at avtalepartene retter fokus på hvordan styrke søkerkompetansen i reindriftsnæringen. Mange i næringen opplever utfordringer med å utforme gode og utfyllende søknader i regi av egen bedrift og bedriftsutvikling. Både når det gjelder innhold, mål, struktur og forståelse av hva som vektlegges i offentlige støtteordninger. Det er derfor behov for målrettet kompetanseheving knyttet til søknadsskriving, herunder hvordan man tydelig formidler behov, målsettinger og relevans i søknader om tilskudd og andre støtteordninger for reindriftsnæringen.

Direkte tilskudd

Reindriften er en naturbasert næring som preges av store sesongvariasjoner og uforutsigbare forhold, som klimaendringer, rovviltpress og arealinngrep. I møte med slike utfordringer gir direkte tilskudd nødvendig økonomisk stabilitet og forutsigbarhet, og legger til rette for langsiktig planlegging og investeringer i driften. Direkte tilskudd er et avgjørende virkemiddel for å sikre reindriftsnæringens økonomiske bærekraft og videre utvikling. Samtidig fungerer direkte tilskudd som en viktig kompensasjon for samfunns påførte kostnader. Reindriften rammes ofte av eksterne inngrep som utbygging av infrastruktur, vindkraftanlegg og annen arealbruk, som reduserer tilgjengelige beiteområder og påvirker reindriften driftsgrunnlag. Økte direkte tilskudd bidrar til å opprettholde næringen i områder med høyt arealpress og sikrer at reindriftsutøvere ikke bærer hele byrden alene.

Reindriften har også en særlig viktig rolle i ivaretagelsen av samisk kultur, språk og tradisjon. Direkte tilskudd er et virkemiddel for å sikre at denne tradisjonsbærende næringen kan videreføres til kommende generasjoner, og at unge reindriftsutøvere har reelle muligheter til å etablere seg og drive innenfor egen næring. Dette er viktig for rekrutteringen til yrket og avgjørende for å opprettholde levende samiske lokalsamfunn og kulturmiljøer. I tillegg bidrar direkte tilskudd til å redusere den administrative byrden for næringsutøverne. Mange har begrenset

søkerkompetanse, og søknadsprosesser kan være tidkrevende og kompliserte. Direkte tilskudd gir raskere og enklere tilgang til nødvendige midler, og frigjør tid og ressurser til praktisk drift for næringen.

I reindriftspolitisk sammenheng har det over tid vært fokus på likestilling og kvinnerettete tiltak. Kvinner har en viktig rolle som kulturbærere, de tillegges ansvar i forhold til å videreføre kulturen til neste generasjon og bevare kulturelementene i reindrifta. Det må fortsatt arbeides planmessig med likestillingsutfordringer og det er viktig at reindriftskvinner er synlige i tillitsverv og arenaer der beslutninger om reindrifta tas. Sametinget vil minne om at reindriften er en viktig bidragsyter til lokal verdiskaping og bosetting i distriktene. Økte direkte tilskudd styrker den lokale økonomien, bidrar til sysselsetting og sikrer at verdiskapingen forblir i lokalsamfunnene. For å møte dagens og fremtidens utfordringer i reindriftsnæringen, er det derfor avgjørende at kommende reindriftsavtale prioriterer en styrking av de direkte tilskuddene til næringen.

Sammendrag av Sametingets prioriteringer

Sametinget har utarbeidet klare prioriteringer for Reindriftsavtalen 2026/2027, med mål om å styrke reindriftsnæringens bærekraft, kulturgrunnlag og framtidige utviklingsmuligheter. Reindriften står overfor omfattende utfordringer knyttet til klimaendringer, arealpress, rettighetsspørsmål og økonomisk usikkerhet. Sametinget understreker behovet for målrettede tiltak og virkemidler som kan trygge reindriftens framtid, ivareta samisk kultur og språk, og gi reindriftsutøvere nødvendig støtte og forutsigbarhet. Nedenfor følger et sammendrag av de viktigste prioriteringsområdene.

Klima, beredskap og innovasjon

Reindriften står overfor store utfordringer som følge av klimaendringer, med økt risiko for beitekriser, sykdommer og ulykker. Sametinget understreker behovet for klimatiltak, styrket beredskap og satsing på ny teknologi og forskning for å ruste næringen. Reindriften spiller også en viktig rolle i matsikkerhet og beredskap, spesielt i krisesituasjoner. Sametinget fremhever betydningen av urfolks matsystemer og foreslår tiltak for å styrke psykisk helse og det psykososiale arbeidsmiljøet i næringen.

Sikring av reindriftens arealgrunnlag

Reindriftens framtid er avhengig av tilgang til tilstrekkelige og sammenhengende arealer, men økende arealpress fra utbygging, ferdsel og samfunnsutvikling truer næringens bærekraft. Sametinget etterlyser bedre planprosesser, økt kompetanse og forståelse for reindriftens behov i arealpolitikken. Arealinngrep har ikke bare praktiske og økonomiske konsekvenser, men også psykiske og kulturelle, og kan bidra til fornorsking. Sametinget viser til regjeringens tiltakspakke og ber om oppfølging av disse, som styrking av reinbeitedistriktene, tilbakeføring av tidligere reinbeiteområder og deling av verdiskaping fra vindkraftprosjekter.

Kompetanseheving og rådgivning

Reindriftsnæringen trenger styrket kompetanse og kapasitet for å kunne delta aktivt i planprosesser og håndtere komplekse arealinngrepsaker. Sametinget etterlyser økt støtte til rådgivningstjenester, inkludert finansiering av Protect Sápmi, og opplæring i konsultasjoner. Det er behov for bred kompetanseheving som omfatter faglig utvikling, praktisk støtte og særlig styrking av ferdigheter knyttet til søknadsprosesser, ettersom mange utøvere opplever utfordringer med dette. Økt veiledning og bedre tilgang på ressurser er avgjørende for å gjøre næringen mer robust og i stand til å møte framtidige utfordringer.

Direkte tilskudd

Reindriften er en naturbasert næring som påvirkes sterkt av klimaendringer, rovvilt og arealinngrep. Direkte tilskudd gir nødvendig økonomisk stabilitet, muliggjør langsiktig planlegging og kompenserer for samfunnspåførte kostnader. Direkte tilskudd er også viktige for å sikre videreføring av samisk kultur og tradisjon, støtte unge utøvere, redusere administrativ byrde og opprettholde rekruttering og et levende samiske lokalsamfunn og kulturmiljøer. Sametinget understreker at økte direkte tilskudd styrker lokal verdiskaping og bosetting, og ber partene om å prioritere dette virkemiddelet i den kommende reindrifftsavtalen.